

УДК: 378.015.31:316.613.434-053.6

Білінська О.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З АГРЕСИВНИМИ ПІДЛІТКАМИ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Освітня ситуація в Україні потребує необхідності переосмислення ключових методологічних підходів професійної підготовки педагогів до виховної та розвивальної роботи з підростаючою молоддю. Сьогодні все більш затребуваними стають фахівці, здатні ефективно функціонувати у нових динамічних соціально-економічних умовах. Орієнтація професійної підготовки майбутнього вчителя лише на навчальну готовність і відсутність у майбутнього вчителя здатності ефективно вирішувати складні професійні ситуації, зокрема, при взаємодії з важкими учнями, знижують його фахову компетентність.

Як свідчить шкільна практика, агресивна поведінка учнів є однією з розповсюджених девіацій, з якою не завжди ефективно справляється педагог. Стурбованість зростаючою агресивністю підлітків зводиться переважно до визначення чинників, що впливають на цей процес: соціально-економічна нестабільність у суспільстві, знецінення моральних і духовних цінностей, кризові особливості віку (мінливість відносин до себе та інших людей, нестійкість самооцінки, потреба у самоствердженні та визнанні, максималізм оцінок та суджень тощо), вплив засобів масової комунікації, педагогічна занедбаність та ін. При цьому мало уваги приділяється підготовці майбутнього вчителя до роботи з дітьми, які відчують психологічне неблагополуччя і потребують особливого ставлення.

Професійна готовність майбутніх педагогів до роботи з агресивними підлітками повинна розглядатися як частина загальної професійної підготовки до практичної діяльності. Ефективність цього процесу забезпечуватиметься за таких умов:

- знання особливостей та причин становлення агресивної поведінки підлітків;
- оволодіння студентами вміннями ефективної взаємодії з агресивними підлітками засобами активних методів навчання.

Аналіз робіт вітчизняних дослідників, зайнятих практичними аспектами проблеми дитячої та підліткової агресивності, засвідчує, що зусилля сучасних вчених спрямовані переважно на детальне вивчення одного з аспектів проблеми, тоді як інші складові залишаються недостатньо розробленими. Зокрема, С. Колосова [6], І. Фурманов [11] розглядають особливості, витоки і генезис дитячої агресивності; Н. Платонова [8], О. Кравцова [7], Л. Семенюк [10] аналізують методи і форми діагностичної та корекційної роботи переважно з дітьми підліткового віку; О. Бовть [2] досліджує агресивність молодшого школяра; С. Еніколов [4], А. Реан [9] увагу приділяють аутоагресивному паттерну особистості, розводячи поняття агресії та агресивності, Н. Антонова-Турченко [1], Г. Бреслав [3] роблять акцент на психологічній корекції агресивної поведінки тощо. В той же час, монографії, присвячені широкому колу питань природи людської агресії, факторів її становлення та закріплення на рівні особистісного утворення, діагностичних ознак та методів корекції на різних етапах онтогенезу, відсутні у вітчизняній науці.

Проведення анкетування серед студентів 3 курсу Інституту української філології НПУ імені М. П. Драгоманова, показало, що майбутні педагоги недостатньо розуміють поняття "агресія", зводячи його психологічний зміст у підлітковому віці до непокори та негативізму. Поведінку агресивного підлітка вважають неприйнятною і воліють припиняти заборонами та наравоучіннями. Майже ніхто з опитуваних не указав на необхідність зрозуміти причину цієї поведінки учня.

Недостатність професійної готовності студентів до роботи з агресивними підлітками з одного боку, і потреба педагогічної практики у кваліфікованих фахівцях, з іншого, націлили нас на розробку та впровадження у педагогічний процес підготовки майбутнього педагога форм та методів формування даної готовності. Під готовністю педагога до роботи з агресивними підлітками ми розуміємо наявність відповідних потреб і особистісних якостей, знань теорії агресії та методик здійснення виховної роботи з підлітками, наявність вмін та навичок ефективної взаємодії з важкими підлітками.

Теоретичний напрям процесу формування професійної готовності до взаємодії з агресивними підлітками передбачає підсилення інтересу і прагнення студентів до більш глибокого вивчення проблеми агресії, що знаходить своє відображення в тематиці реферативних, курсових і магістерських робіт, участі у гуртковій науковій роботі. Практичний напрям роботи забезпечується впровадженням у навчальний процес активних форм і методів навчання, серед яких найбільш вдалим вважаємо соціально-

психологічний тренінг або його елементи. Елементи цієї роботи можуть бути представлені у курсах вікової та педагогічної психології, або у спецкурсі "Психологія агресії".

Агресивні учні – категорія дітей, яка є найбільш "незручною" для педагогів. Нерозуміння і незнання причин агресивної поведінки призводить до того, що агресивні діти викликають у дорослих відкриту неприязнь і неприйняття в цілому. Педагогу для успішної взаємодії з агресивною дитиною необхідно встановити з ним доброзичливі відносини, відмовитися від оціночних суджень і зауважень. Важливо зберігати шанобливе ставлення до особистості дитини, віру в його сили і можливості, прагнути до створення ситуації успіху, радості. Велике значення має розуміння внутрішнього світу дитини, її почуттів і переживань. Головний принцип у взаємодії з підлітком, схильним до агресії, – співпраця та прийняття його як особистості, розуміння того, що агресивні дії – це своєрідний спосіб самозахисту, компенсація невпевненості, результат відчуття безпорадності та нелюбові з боку ближніх. Надання вчасної допомоги підлітку у вирішенні його проблем, що є у витоках агресивного способу взаємодії з оточенням, навчіння конструктивному подоланню конфліктних ситуацій, підсилить його почуття впевненості, дозволить зняти зайве напруження і, відповідно, покращить систему взаємостосунків з оточенням та самим собою.

Отже, система підготовки студентів педагогічних спеціальностей потребує виходу за межі орієнтації лише на взаємодію з дітьми нормативної поведінки, поширюючись і на тих, хто має проблеми в поведінці, зокрема – агресивної. Необхідно удосконалювати науково-теоретичний і практичний рівень професійної підготовки майбутніх педагогів, враховуючи сучасні досягнення педагогічної та психологічної науки в галузі проблеми "важкого" дитинства, в складі якої дитяча та підліткова агресивність виявляються.

Використана література:

1. Психологическая диагностика и коррекция личности трудновоспитуемых детей и подростков / сост. О. Г. Антонова-Турченко, Е. И. Дранишева, Л. С. Дробот. – К. : ИЗМН, 1997. – 312 с.
2. Бовть О. Б. Агрессивные реакции и пути их коррекции у младших школьников : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. / О. Б. Бовть. – Харьков : 2000. – 180 с.
3. Бреслав Г. М. Психотерапия агрессивного поведения детей и подростков : метод. пособие для врачей / Г. М. Бреслав. – СПб. : Комздрав, 2004. – 334 с.
4. Ениколопов С. Н. Изучение мотивации поведения детей и подростков / С. Н. Ениколопов. – М. : Просвещение, 1972. – 351 с.
5. Козубовська І. В., Товканець Г. В. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей в процесі професійного педагогічного спілкування / І. В. Козубовська, Г. В. Товканець. – Ужгород : Наукове видання, 1998. – 195 с.
6. Колосова С. Л. Детская агрессия / С. Л. Колосова. – СПб. : Питер, 2004. – 224 с.
7. Кравцова Е. Е. Как помочь детям преодолеть трудности в поведении. – Минск, 1990. – 160 с.
8. Платонова Н. М. Агрессия у детей и подростков / Н. М. Платонова. – СПб. : Речь, 2004. – 336 с.
9. Реан А. А. Аутоагрессивный паттерн личности // Ананьевские чтения – 98. / А. А. Реан. – СПб., 1998. – С. 52-54.
10. Семенюк Л. М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции. / Л. М. Семенюк. – М. : Московский психолого-социальный институт: Флинта, 2003. – 96 с.
11. Фурманов И. А. Детская агрессивность: психодиагностика и коррекция / И. Фурманов. – Минск : Изд. Ильина В. П., 1996. – 187 с.

Аннотация

В статье рассматривается проблема подготовки будущего учителя к профилактике агрессивного поведения подростков. Очерчены конкретные пути совершенствования подготовки будущего учителя к взаимодействию с агрессивными подростками в образовательном процессе.

Annotation

In clause the problem of preparation of the future teacher to prevention aggressive behavior of teenagers. Outlined concrete ways of perfection of preparation of the future teacher to interact with aggressive adolescents in the educational process.

УДК 37.0153

Долинська Л. В.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА ПРИ ВИВЧЕННІ ПСИХОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЙОГО ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Система вищої освіти в Україні вимагає серйозної перебудови, яка б забезпечила перехід її на якісно новий рівень здатний на основі загальної гуманізації, гуманітаризації та психологізації навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Підвищення психологічної компетентності, психологічної культури студента, особливо педагога – одна з першочергових умов його особистісно-професійного зростання і може бути реалізована зусиллями двох сторін - викладача і студента (2).

Як відомо, вивчення психології у ВНПЗ починається з першого семестру навчання у ВНПЗ і це викликає значні труднощі у студентів в її засвоєнні, оскільки предмет є для них абсолютно новим, складним, насиченим термінологією, яка вимагає осмислення та запам'ятання. Недостатнє розуміння